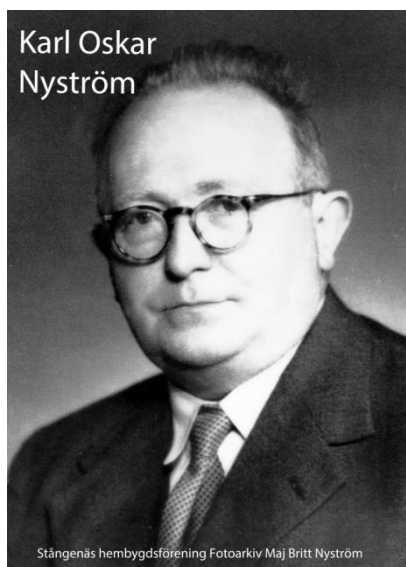

Episoder från min barndom

Av Lennart Nyström

Stångenäs hembygdsförening har av Maj Britt Nyström Laxå erhållit en berättelse, skriven av hennes man Lennart som avled 2013. Berättelsen är skriven 2011, och kompletterar mycket bra kapitlet om Oscar Nyström, i Bengt Kjellsons förnämliga bok "När Lökebacken blev Brastad".

Eftersom min far var kantor, och spelade i kyrkan varje söndag var vi barn ofta tvungna att gå i kyrkan. Jag, som pojke satt först bredvid min mor på vänstra sidan av orgeln på läktaren. När jag blev större satt jag på högra sidan av orgeln. Att sitta nere i kyrkan vet jag aldrig att jag gjorde. De söndagar då det var

nattvardsgudstjänst behövde man inte komma förrän efter skriftemålet, som tog ca 25 min. och man kunde också gå hem före själva nattvardsutdelandet. Det var många som gjorde så. En nattvardsgudstjänst kunde ta nära två timmar! Predikan var sällan under 0,5 timmar. Nattvardsgudstjänster var dock inte så vanliga som i dag. Högst en gång i månaden. Söndagen innan nattvardsgudstjänst var det nattvardsförhör efter gudstjänsten. Då gick prästen i kyrkgången och hade ett samtal med församlingsborna, som frivilligt fick svara på trosfrågor. Även innan detta förhör började, kunde man smita hem, vilket oftast jag gjorde. Efter detta förhör fick så de, som kommande söndag skulle gå till nattvarden, anteckna sig antingen genom att lämna fram ett papper, där det stod vilka som skulle delta i nattvarden eller skriva upp sig på en lista. Dessa papper fick sedan kantorn (min far) ta hem och sedan skulle alla namnen avprickas i en särskild liggare, som fanns hemma. Det var oftast vi barn som fick hjälpa till att pricka av dessa namn. Varför detta skedde vet jag inte.

Gudstjänsterna i kyrkan var oftast kl. 10 men ibland kl. 14. Ofta hade far dessutom spelning i Angårds eller Lycke skola där det var gudstjänst, men dessa extragudstjänster försvann, då man efter kriget ordnade buss till kyrkan från ytterområdena.

I Bohuslän har man ofta påskbrasor, som eldades sent på påskaftonen oftast högt uppe på ett berg. Eftersom vi hade nära till kyrkogården hämtade vi där granar och granris, som man hade haft i samband med begravningar. Även begravningskransar brann bra, men av dessa blev det massor av ståltrådar kvar i askan. Dessa ståltrådar slängde vi sedan ner bland stenarna i ett gammalt stenbrott, som det fanns gott om. (Miljövård?)

Lekar, som jag aldrig sett på andra platser var, att på släta stenar åka nerför lutande berghällar, som det var gott om runt skolan, där vi bodde. Detta gjorde vi även på rasterna. Ofta klämde man sig och inte alltför sällan fortsatte man åka direkt på byxbaken, som kunde bli ganska sliten. Man kunde också sitta på lite böjliga plåtbitar.

Fotot till vänster är från Kung Gustav VI Adolfs Eriksgata, den 14 maj 1955. Foto Tage Granström

Min far var också kommunalman och kommunalkontoret var en del av vår bostad. Hit kom bl.a. ortens polismän och hämtade sin lön en gång i månaden. Men man kom också hit med påsar som innehöll skat- och kråkägg men också benpar av skjutna kråkor (skator?), rävöron. Allt detta var det skottpengar på! Hur mycket kommer jag tyvärr inte ihåg. Om jag var hemma (jag bodde ju tidvis borta, när jag gick i skola) så var det ofta jag som fick se till att dessa ägg förstördes och det gjorde jag genom att slänga äggen mot en bergvägg bortom dasset. Ben och rävöron skulle grävas ner i komposten också det bakom dasset. För övrigt hade vi ingen toalett inomhus och till dasset var det säkert 60 meter. Det fanns ej heller något badrum i bostaden, men när jag var 6 år byggdes ett nytt skolhus intill den gamla skolan, där vi bodde, och i detta skolhus fanns en gymnastiksal med duschutrymme, dit vi kunde gå och göras oss rena. Tidigare gick man någon gång om året till badhuset, som låg ca 2 km. hemifrån.

Hemma hos oss skrevs för hand ut alla skattsedlar (säkert över tusen st.) Detta skedde ofta mellan jul och nyår och det gick då åt några skrivkunniga (oftast mor) och någon mer.(ibland min syster). Far läste upp namn och siffror för skatten och det gällde för de som skrev att lyssna så det blev rätta siffror för rätt person! Jag fick förtroendet att stoppa skattsedlarna i fönsterkuvert och ibland fick jag också cykla ut med dessa i en del områden. Jag åkte då samtidigt med brevbäraren, som talade om vems brevlåda det var, om det inte tydligt kunde utläsas. Detta var ju ett sätt att lura postverket på porto, det var ju jag som fick detta i ersättning.

I mitten av 30-talet var det stor arbetslöshet i vår socken. Min mor, som var engagerad i Röda Korset fick hem en massa kläder och skor och jag kommer ihåg att det kom hem till oss familjer med barn som fick ta med sig av dessa kläder. Jag var ju inte mer än 7-8 år och kommer ihåg att min syster (4 år äldre) och jag provade en del av dessa kläder och var nog lite avundsjuka på att vi inte fick något av dessa plagg. Jag fick för övrigt mest kläder, som sytts om av äldre syskons.

Den 9 april 1940 ockuperade tyskarna Danmark och Norge. Då var det också mycket spännande hemma hos oss. Mamma och jag var beredda på att åka tåg till släktingar i Västergötland (Främmestad). Kommer ihåg att vi packat väskor, men resan blev ej av. Vi hade landets enda gasmaskfabrik i samhället och eftersom detta var en krigsindustri fanns det militärer med luftvärnskanoner runt samhället. Fabriken var grönmålad och på taket ställdes massa granar och utmed fabriken sidosatte man upp nät med granris, allt detta för att man från luften inte skulle se var fabriken låg. När detta var gjort meddelade man på "Radio Königsberg" (som sände ut nyheter från Tyskland på svenska) att man i Brastad hade kamouflerat gasmaskfabriken. Så nog fanns det gott om spioner, som rapporterade vad som försiggick i vårt land!

Flera gånger kom det in över vårt område tyska bombplan eller spaningsplan. Ett plan nödländade inte långt hemifrån och detta var ju spännande. En gång när del av vår klass var på folktandvården(jag gick då i 5:e klass) gick flyglarm och vi skulle naturligtvis gått till skyddsrummet, men jag kommer ihåg att vi i stället sprang upp mot berget där militären hölls, för vi ville ju se vad som var på färde. Militären röt åt oss att gå därifrån och som tur var så hände inget mer, till vår besvikelse.

Vårt land var ju neutralt under världskriget men det blev ju ont om utländska varor. Jag vet att det var flera år då man ej såg några bananer. Åkte därför med vädans fart ner till hamnen i Lahälla, dit det hade kommit en båt, som hade några bananer. Tror att jag fick med mig två stycken hem, som åts med andakt. Eftersom det ej fanns bensin till bilen, som pappa hade före kriget, såldes den

och i stället hade vi en sommar tuppar i garaget. Dessa tuppar gick ute i trädgården men ändå var det i garaget tuppspillning både högt och lågt. Vi hade dessutom kaniner och även en gris. Det var ju ont om kött. Allt var ju ransonerat. Konstigt nog kunde man ha stora kalas. Pappa fyllde 50 år 1941 och mamma 50 år 1943. Kanske fick man extrakuponger till högtider? Men jag kommer ju inte ihåg vad vi åt. Kanske fisk, som köptes av fiskhandlare, som kom hem två gånger i veckan.

På sommaren 1940 kom det flera mycket stora lastfartyg och ankrade upp i Brofjorden. Dessa lades där i "malpåse" eftersom det var mycket riskfyllt att färdas på havet utanför, då detta var minerat och det fanns gott om ubåtar. Vi blev bekanta med befälet på en av båtarna, som hette Vingaren, och särskilt med familjen Jansson (pappan var steward ombord). Vi var därför ofta ombord på detta fartyg. Fru Jansson och sonen Rolf (sedermera grundaren av Bra Böcker) bodde denna sommar i samma hus som vi. Rolf och jag brevväxlade sedan i flera år. Fick bl.a. bo hos dem då vi i åk 6 var på skolresa till Göteborg, där de bodde.

Annat spännande var några år senare då små snabba engelska korvettbåtar låg i Lahälla i Brofjorden och väntade på lämpligt väder. Dessa hade då i Lysekil lastats med kullager, som England behövde. Handlaren i Lahälla blev på detta sätt ganska förmögen, då hans lanthandel kunde sälja allt möjligt till den engelska besättningen. Allt detta skulle ju ingen veta om, men spioner var det gott om, så tyskarna försökte genskjuta de snabba brittiska båtarna och några blev säkert sänkta i havet.

På våren 1945 i krigets slutskede var det ett stort slag till havs utanför Lysekil, där jag då bodde och gick i realskolan. På kvällarna gick vi då upp på bergen och tittade utåt havet som lystes upp av dessa raketer och kanonaderna hördes väl till oss. Det flöt sedan in en hel del lik mot kusten. Ganska ruskigt.

Samma dag som Tyskland kapitulerade skrev jag realprov i tyska. Detta gick inte så bra (blev faktiskt underkänd i detta prov, men fick ändå godkänt i tyska). Men tack vare tyskarnas kapitulation blev fader Oscar inte förgrymmad på mej för detta dåliga resultat. Hemma hos oss bodde då en finsk flicka Monika, som tillsammans med sin syster kommit från Helsingfors ett år tidigare. Det var då krig i Finland och många barn kom till fosterhem i Sverige. Monikas syster bodde hos vår lanthandlare, men båda åkte hem till sin mamma i Helsingfors när kriget tog slut.

Fotot ovan visar hembygdsföreningens enda bild, där Oskar figurerar som lärare.

- 1 Lilian Fors. 2 Nancy Sandström. 3 Oskar Nyström. 4 Vivian. 5 Irene Johansson.
6 Gunnel Thulin. 7 Inga Svensson. 8 Maj Lis Johansson. 9 Barbro Andersson.
10 Lisbet Andersson. 11 Ulla Lorentsson. 12 Osvald Hansson. 13 Bengt Lyckhage.
14 Kurt Bertil Eriksson. 15 Kennet Hansson. 16 Stig Olsson. 17 Jan Åke Olsson.
18 Christer Herlogsson. 19 Folke Åsberg. 20 Bertil Samuelsson. 21 Stig Hansson.
22 Rolf Hermansson. 23 Lennart Hansson. 24 Mats Johansson.**

Min skolgång

Eftersom jag är född i januari började jag redan som sexåring i första klass, vilket gjorde att jag alltid var yngst i klassen, även i realskolan. Jag gick då i Prästtorps småskola ca 1 km. bort. Eftersom vi var väldigt många delades klassen och varannan vecka började vi tidigt och varannan vecka sent. Detta varade dock bara en termin. Orsaken var att en ny folkskola hade byggts och där fick vår halva plats i ett provisoriskt skolrum och jag fick betydligt kortare skolväg(ca 100 m). Där gick jag t.o.m. 4:e klass. De två sista åren i folkskolan gick jag i samma byggnad, som vi bodde, så då var det bara en dörr mellan skola och hem.

De två första åren hade vi en ung nyexaminerad småskollärarinna, som vi alla var förtjusta i. I årskurserna 4-6 fick vi en folkskollärarinna, som då ensam skulle undervisa en klass på 30 barn utan någon hjälp. Hon var säkert en bra pedagog, men jag kommer ihåg, att om vi pratade på lektionen, fick vi som "straff" sitta inne på rasten och hjälpa henne rätta böcker. Själv var hon alltid inne på rasterna. Jag var ofta hennes sällskap! De som sedan skulle fortsätta till realskolan i Lysekil fick tentera in. Vi var fyra stycken i vår klass som gjorde detta, dock inte de duktigaste, då det gällde att ha föräldrar som kunde kosta på sina barn vidare utbildning. Varken barnbidrag eller studiebidrag fanns då. Till Lysekil hade jag 15 km. och därför var det buss eller tåg som gällde. Efter 1 år var jag ensam från min "gamla" klass eftersom två (tvillingar) flyttade till Göteborg och en annan kille inte klarade sig och därför slutade. Mina "gamla" klasskamrater från folkskolan gick s.k. fortsättningsskola under några veckor kommande vinter och de flesta försökte nog att få arbete, trots att de var så unga. En kompis, som jag var mycket tillsammans med läste vidare på Hermods och blev så småningom officer. Realskolan i Lysekil var ganska "jobbig" särskilt i årskurs 3. Då fick jag så dåliga betyg, att jag med nödrop klarade mig till sista klassen. För att det skulle gå bättre blev jag inackorderad hos familj i Lysekil och åkte bara hem på helgerna. Tydligen gick det bättre för realexamensbetyget var inte alls så dåligt! Nästa skola var Uddevalla gymnasium. 3-årig reallinje. Boendet var ett skolhushåll där jag alla tre åren bodde hos olika hyresvärdar men alla åren fick mat hos samma "tant" i hennes kök, Där var vi 4-5 killar, som åt 3-4 måltider varje dag, även söndagar, om vi var kvar i stan. Några av oss gick i samma klass men inte i alla ämnen. Efter 3 år tog vi "studentexamen" samma år, utom Bengt Lindh, som var latinare, och som missuppfattade ämnet i den skriftliga studentuppsatsen och därför inte fick chans att ta studenten samma tid som vi andra. Han gick upp som privatist i dec. samma år på Majornas läroverk i Göteborg, där jag var med och tog emot honom eftersom jag då bodde i Göteborg.

I Göteborg fortsatte min skolgång på manliga folkskoleseminariet i två år. Fortfarande betalade pappa Oscar min utbildning, några studiebidrag fanns ej, inte heller studielån. På helgerna resta jag ofta till Kungälv, där broder Bengt var fabrikschef på Göteborgs Kexfabrik. Jag bodde i ett vindsrum i Änggården, inte långt från min syster Gunnels nuvarande bostad. Middag åt jag på olika ställen ibland på billiga ställen i Haga, men sista året mest hos en dam som hade en stor våning mittemot seminariet. Där var vi nog ett tjugotal matgäster. På vindsrummet kunde jag, med hjälp av en s.k. tekokare laga varm dryck. Det fanns ju också korvkiosker! Efter lärarexamen åkte jag nästan direkt in på 117 i Uddevalla. Utbildades till granatkastare, gick plutonchefsutbildning på I 2 i Karlstad och muckade där i september och for direkt till min första lärartjänst i Kyrkskolan i Askersund. där jag var i 3 år. Därefter läste jag terminskurser i samhällskunskap i Lund och historia i Karlstad samt sommarkurs i yrkesorientering, för att bli behörig att söka ämneslärartjänst vid den nya skolformen enhetsskola, som började införas i en del kommuner. Detta blev känt av överläraren, senare rektor Skagerlund i Laxå, som jag träffade på Laxå station i maj 1955, och som ville att jag skulle söka tjänst på Centralskolan, som då hade börjat med denna nya Enhetsskola. Jag sökte vikariatjänst där på ett år. Även Maj-Britt fick tjänst där som småskollärare, även detta på ett år. Men som ni vet blev det i många år ända till pensioneringen.

Något om pappa Oscar Nyström. (en del av det som stod i tidningen efter hans död

Född 29 juni 1891 i Främmestad, Västergötland. Folkskollärarexamen i Linköping 1913. (Både hans far och en bror var också folkskollärare). Tjänst l termin i Lerdala, sedan l termin i Torslanda, där han träffade Ester, då bodbiträde i sin faders affär. De gifte sig och flyttade till Brastad 1914, där Oscar också fick plats som kantor i församlingen. När han avgick som lärare och kantor efter 42 års tjänst fick han patriotiska sällskapets guldmedalj i första storleken. Han kom tidigt in i politiken. 1919 med i kommunfullmäktige och kommunalnämnden, där han var ordförande 1928 fram till sin död. (motsvarande dagens kommunalråd)). Var redan då ordförande i hälsovårdsnämnden, valnämnden och nykterhetsnämnden! ledamot i bl.a. arbetslöshetsnämnden, fattigvårdstyrelsen, barnavårdsnämnden och bostadsnämnden. Såg till att andra industrier kom till Brastad, då stenindustrin nästan upphörde, bl.a. fick Brastad en gasmaskfabrik senare konfektionsindustri. Var de sista åren ordförande i taxeringsnämnden, då han skulle granska alla invånarnas taxeringar! Som kommunalansvarig fanns kommunens kassaskåp och alla handlingar hemma hos oss på "kontoret". Efter sin pensionering följde det mesta med till deras nya hem nere i Brastads samhälle, där man dock höll på att bygga ett kommunalhus som dock ej var helt färdigt, när han dog 1960.

Troligen guldbrällöpp till Oscars svärföräldrar Antonia och Ludwig Wessberg 1937.

1: Oscar Nyström. 6: Ester Nyström.

2,3,9: barnen Singo, artikelförfattaren Lennart och Gunnel.

5 och 7: guldbrällöppsparet. 6. Ester Nyström

17,18,20,22?, 23, 24?: syskon till Ester Nyström

Han var ju dessutom landstingsman redan 1927. Kom med i ett finansutskott som bl.a. granskade alla ansökningar till enskilda vägar, byggande av yrkesskolor mm. Samma år som han dog blev han ordförande i landstingets förvaltningsutskott (i dag motsvarande landstingsråd). Allt detta gjorde att han var väldigt mycket på resande fot och ständigt hade vikarier när han var lärare. Min mamma fick ju ständigt svara i telefonen och försöka hjälpa till med kommunala saker, hon var som en icke avlönad sekreterare och fick inte minst hjälpa till och leta reda på var han hade lagt sina skrivelser. Han skrev ju allt på skrivmaskinen och det fanns förstås också räknemaskiner av olika slag på kontoret. Hon fick ju också ibland rycka in som timvikarie på skollektionerna om en begravning skedde under lektionstid. Han skulle ju då skynda till kyrkan och spela. Konstigt nog hade man tid till socialt umgänge men detta var nog mest på söndagseftermiddagarna. Skolan höll ju då på även på lördagarna. Efter påtryckningar från Brastadbor beslöts 1987 i dåvarande Lysekils kommunfullmäktiga, att en park skulle anläggas i Brastads samhälle med

namnet NYSTRÖMS PARK Den kom till stånd året därpå och på en av stenstolparna vid parkens ingång står följande:

"Denna park vill minna om det hängivna arbete för bygdens utveckling som Ester och Oscar Nyström utförde i Brastad under åren 1914-1960." Senare kom en stensulptur att sättas upp i denna park gjord av stenkonsnären Pål Svensson kallad "Fossil". Ingen av vår släkt bjöds in vid varken parkinvigningen eller när denna stenfossil avtäcktes.

Till sist En liten släktrönikä.

Pappa Oscar f. 1891 kom från Främmostad, där hans far Fredrik Nyström. f. 1842 var folkskollärare och kantor . Hans fru Sofia f. 1847 var utbildad småskollärare, men när hon gifte sig fick hon ej utöva sitt yrke!! men blev traktens barnmorska i stället. En av sönerna Henning var även han folkskollärare och kantor i Främmostad. Äldsta dottern Maria var mormor till Lennart Friden, som även han en tid var folkskollärare och kantor innan han blev rektor.

Mamma Ester f. 1893 föddes i Torslanda. Mormor Antonia f. 1865 kom från Fiskebäckskil. Fadern var skeppare(Segelfartyg) Även hon var utbildad småskollärare, men när hon gifte sig fick hon ej utöva sitt yrke. Morfar Ludvig Wessberg hade handelsbod och bageri men man hade också postkontor i hemmet. Se särskild bilaga om denna släkt. Morfar Ludvig f. 1863 var son till Olaus, som det står om i denna bilaga.